

Beskrift av for. Tmal.
Minnes saml.

ACC. N:R M. 9097:1-11.

Landskap: Småland Upptecknat av: Nylander, E. W. G.
Härad: Sunnerbo Adress:
Socken: Angelstad Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Öbbe Skammalson. s. 1-6.
Vallhjon, som vårdade sitt barn i skogen. s. 7-8
Kaptan, som kom för sent, arkibuserades. s. 9
Två, som sloga vad om att springa
någon en vis sträcka s. 11.

Landskap: Småland Upptecknat av: Nylander, C.W.G.
Härad: Ämnebo Adress:
Socken: Angelstad Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Ur en kyrkobok i Angelstad.

1.

En kort relation öfver den fordom namnkunnige Skottländske kämpen och Riddersmannen Ebbe Skammalssons märkvärdigaste lefnadshändelser och bedrifter här i Sverige, hvar est han blef död och begrafven, hvilken berättelse jag uti min ungdom läsit i en gammal tryckt bok, Islands Edda kallad, och följer nu det märkvärdigaste af Historien, som jag i minnet ännu kan hafva fästadt, neml.:
Ungefärligen i början av XIV seklet inkom Ebbe Skammalsson till Sverige från Skottland, och förmedelst sina manliga mandater, tapperhet och ridderliga öfningar, blef han allmänt namnkunnig, helst i södra delen af riket; och uppehöll sig en tid här i Småland och i synnerhet på sätesgården Tiraholm, belägen i Bolmsö socken (icke på ön utan på vestra stranden af Bolmen) i Westbo

M. 9097:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

häråd, der han efter någon tid trolofvade sig med en adelsjungfru, Malfred vid namn. Ebbe Skammalsson, som ännu ung till åren hade vidare håg och lust att bese fjernare utrikes orter, kom derföre, innan han ville fullborda äktenskapet med Malfred, i beslut, med sin fästemo och hennes föräldrar, att i 7 års tid uppskjuta med bröllopet, under hvilken tid Ebbe kunde fullända sina resor, och utsatte vid sitt afskedstagande år och dato (så vida han lefde), då han skulle återkomma och äktenskapet fullbordas, det de å omse sidor med hand och mun heligt bekräftade.

Då Malfred med sin moder (fadern var då redan död) i medlet af sjunde året trodde fullfast, att Ebbe redan var död, helst han under hela sin bortovarelse icke genom skrifvelse gifvit sin fästemo tillkänna sitt vistande, trolofvade sig Malfred emellertid med en annan herreman, med Modrens tillstyrkande, och utsatte bröllopsdagen, till deras olycka, just på samma dato, som var af Ebbe utnämnd, att han ville med Malfred ingå äkta förening. Ebbe höll sitt gifna löfte, kom samma dag på eftermiddagen ridande i fullt språng in på Tirahoms gård. Då brudparet, Malfreds moder och gästerna blefvo honom varse, springer den gamla gumman ned att möta Ebbe, och förkunna honom hvad som skett och å färde var och säger: "Ni kommer nu för sent, eder fästemo är i dag fäst vid en annan." Ebbe svänger om sin gångare grå och säger: "Efter ni säger mig dessa orden, skall min brynja

M. 9097:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(svärd) strax fälla er till jorden", drog ut brynjan och högg hufvudet af gumman. Denna rysliga åsyn gjorde en förskräckelse och bestörtning å brudparet och gästerna, som genom fönstren fått skåda mordet. Ebbe stiger hastigt af hästen och, som historien lydde, sprang så i vredesmode upp i höga lofts sal med sin blottade och blodiga brynja i handen, och vid hans inträde förskräcktes brudparet och gästerna, som sutto med blekhade anleten kring bredan bord. Ebbe tilltalar sin fästemo i förtviflans ton: "Efter du ej hållit ditt löfte och ed, utan gjort mig denna sorg och smärta, så skall nu min brynja gå igenom din själ och hjerta", hvilket genast fullbordades både på brud och brudgum.

Efter detta rysliga mord gick Ebbe hasteligen neder, satte sig på sin gångare grå och anställde sin resa till Rom, och köpte sig af Påfven aflat för sitt stora brott. Detta af-latsbref kunde Ebbes oroliga sinne och samvete icke tillfredsstäl-la, hvarföre han hastade med resan tillbaka och vid ankomsten till orten, hos dåvarande domaren öfver Westbo härad, med ånger bekände mordgerningen och underkastade sig det straff, som do-maren behagade honom ålägga. Domslutet resolverades på det sätt, att Ebbe skulle 7 ~~st~~ jern i bojar insmidas samt ett dygn vistas på hvarje ö och holme i sjön Bolmen, hvilka äro till deras antal 365, der han såsom en eremit lefde i hunger, nakenhet, källd och hetta. En liten farkost blef honom lemnad att då öppet vatten var

M. 9097: 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flytta stationerna från den ena ön till den andra. Ändteligen då härmed var slut lemnade Ebbe sitt Pathmus, gick till Angelstad by och klättrade upp på ett "höslinne" i Jacobsgårds ladugård att taga hvila öfver natten.

Emellertid var Ebbes grofva missgerning och vistande på öarne allmänt kunnig hos allmogen. Någon här i orten hade upplagdt en visa på rim, med sin egen melodi, om Ebbes märkvärdigaste lefnadshändelser, fångsel och varelse på öarne. Denna visa blef af yngre och äldre vid åtskilliga tillfällen besjungen och ännu kunna några få personer stycketals, efter de gamla, som dem lärt, i denna dag uttala. Under det Ebbe låg oförmärkt på bemälte höskulle, kom en piga om aftonen att förrätta mjölkningen och började under densamma i sin enslighet att sjunga bemälte Ebbes diktade visa från början till slut. Då sade Ebbe med hög röst: "En del är sant och en del är vrängdt." Pigan förkunnade för husfolket att hon dessa orden hört ofvan öfver sig i ladan, och vid deras ditkomst bekände han sig vara den namnkunnige Ebbe Skammalsson, anmodade folket morgonen derpå göra honom biträde och följa med upp till Angelstad kyrka. När han kom vid pass ett stenkast nära norra ringmurens stiglucka, trädde han uppå en stor flat blåaktig sten, som ligger tvärt öfver vägen, och synes en tvärhands bredd öfver jordytan. Han stannade midt på stenen, och i detsamma föllo bojorna af sig sjelfva från honom, och då blef

M. 9097:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ristadt kors och ett ovanligt stort skofjät synligt i stenen, som ännu i denna dag kan visas och aldrig utnötes, ehuru en allmän vägfart med körslor sker häröfver dagligen. Ebbe hade förmodligen aning att han å detta ställe skulle aflida, bad folket att de skulle begrafva hans döda kropp utom den norra ringmuren och sade: "Är jag värdig att hvila i helgad jord, så sker det", hvarefter Ebbe med döden afled på bemälte sten, bredvid sina affallna bojor. Jordfästningen blef på anvista stället, efter Ebbes begäran, genast verkställd midt under gångstigen till kyrkan, på det alla skulle öfver den trampa. Wid hufudet nedsattes en sten af $1\frac{1}{2}$ kvarters bredd och något deröfver å längden, hvilken ännu synes, fast han efter en så lång tids förlopp i jorden något nedsjunkit.

Men hvad hände? Första natten derpå, sedan Ebbe var begrafven, nedkastades ringmuren omkring 24 famnars längd från öster till vester. Den upplades åter på sitt ställe, men nedkastades om natten, som förra gången; hvarföre socknemännen kommo öfverens att flytta ringmuren 6 alnars bredd utom Ebbes graf, der den orubbad intill denna dag är i godt stånd. Utaf Ebbes bojor förfärdigades 3 stycken kors med 3 alnar höga jern å hvardera i denna facon , som uppsattes å kyrkobyggningen, ett midt på taket, de andra å gafveländarne, som ännu äro i åsyne, till en evärdelig åminnelse af den namnkunnige skottländske Ridders-

M. 9097:6

mannen Ebbe Skammalsson.

Detta hafver jag i mitt 74 ålders år på begäran till
vederbörandes nöje antecknat:

Angelstad den 11 Sept. 1829.

Matthias Ulric Gadd
55 års organist et kläckare
tjensteman.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. 9097:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

II.

Wid pass år 1675 hände sig följande: tvenne vallhjon, en gosse och en flicka, begge mellan 11 och 12 år gamla, obeslägtade, gingo vall med får och getter, den förre i norra Rataryd och flickan för Fotatorp, Laggaretorp och Salevara här i Angelstads socken, hvarest de dageligen samtalade och tillhopa sammanfogade deras hjordar i betesmarkerna. Enligt sannfärdig berättelse blef flickan af gossen med barn rädd, framfödde barnet i skogen och lade det uti en stor uråldrig bok, hvilken ända till år 1827 var i behåll, men då af förruttnelse och starkt stormväder föll omkull. Bemälte bok var i stammen ihålig med en öppning å ena sidan, så stor till inrymme, att fyra karlar kunna beqvämligen stå tillsammans och kallas detta träd "Barnaboken" ännu i denna dag. Detta märkvärdiga träd har sitt ställe $\frac{1}{4}$ mil öster om Bolmstad på Fotatorps utägor. - Slutligen upptäcktes på följande sätt: Flickan var till kost i Salevara, det matmodern, som en morgon bakade börd, bad henne gå till bordet och lära sig göra kakämne, då hon blef varse, att af flickans spenar utrunno mjölkdroppar på bordet. Hustrun lät sig det ej bemärka men förstod nog sammanhanget, gjorde anstalt, att några personer gingo så oförmärkte efter henne med sin hjord, och innan kort anlände hon till barnet i boken, der gossen hade sig ock till mötes inställt. Dessa

Skriv endast på denna sida!

M. 9097:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

unga föräldrar vårdade detta sitt lilla foster i bemälte bok uti löndom med största ömhet nära 1/6 dels år . När fadern kom till barnet först om morgonstunderna, med sin hjord, tog han fast på ett får eller en get, mjölkade i sin sko och gaf barnet; kom åter modern, så fick det dia af henne. För de framkommande personerna bekände de förhållandet. Saken remitterades till vederbörlig domstol; men hänsköts slutligen genom underdånig förfrågan till Hans Kongl.Maj:t Carl den XI:s afgörande, som, glorvärdigst i åminnelse, icke allenast biföll äktenskaps fullbordande dem emellan, utan ock gaf dem en ansenlig penningesumma, som hade vårdat så ömt deras lilla barn.

Skriv endast på denna sida!

M. 9097:9

III.

År 1570, då både Danska och Saxiska fiendtligheter ströfvade här i riket och i Småland, ankommo i December månad några Saxiska trupper soldater med dess befäl och inqvarterade sig med våld i norra delen af Angelstad socken, att öfver instundande julhelg förblifva. Öfversten för regementet och en kapiten, hvilkas namn af tidens uråldriighet äro undfallna, togo qvarter i gården Hylte, som då beboddes af en enda åbo, vid namn Per. Kapitenen, som kanske förut varit i qvarter i Annerstad, var der förlofvad med ett fruntimmer i Prestgården, fick permission af Öfversten att julafton resa till Annerstad, att få tala med sin fästemo, med strängaste befallning att annandag jul kl. 10 f.m. vara tillbaka, då manskapet skulle uppbräta. Olyckligtvis kom ej Kapitenen till Hylte före kl. 12, blef genast efter krigs- aticklarne dömd att arkebuseras och fick ej mer än 2 timmars dödsberedelsetid nemligen till kl. 2. Ett träkors utvisar stället, der han på en stol satt att mottaga skottet. Innan han satte sig ned, tog han en guldkedja, som hängde om halsen, den han hade fått af fästmon, och bad Öfversten den till henne åter- lemna. 3:ne stenar i trekant utvisa ställen, hvarest skyttarne stodo. Den aflidne blef begrafven i Angelstad kyrka, midt för den södra väggen och under mankönsstolarne. Wårjan med ett svart

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Danska-lybeckiska
legotrupper i
norra Smålands-
kriget 1563-70.*

M. 9097:10.

floder hängdes på väggen, och har der alltid haft sitt hängeställe tills år 1807, då kyrkan till en del ombyggdes och bemålte värja fick sitt ställe i sacristian, der hon än i dag finnes, dock utan balja, har en ansenlig längd, med genombrutet stålfäste, en grof knapp och handkaflen med silfvertråd kringvirad. På bemålte kors, ett stenkast från Hylte, finnes årtalet 1570 utskuret. Ett sådant minnestecken har alltid blifvit underhållet af åboarne i Hylte och evärdligen sker af efterkommanderna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. 9097:11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

IV.

I forntiden var brukligt att de städse ibland allmogen skulle julafton bada i de så kallade badstugor och hände det sig att en hop folk, yngre och äldre, hade samlat sig i Angelstad Norregårds badstuga julafton, att efter sedvana badning förrätta. Då slog 2:ne ynglingar vad, att de nakne skulle springa till södra Rataryds gårdesgrind och tillbaka, nära $\frac{1}{4}$ mil, om aftonen. Dessa dårar hunno ej längre än ungefärligen 3:ne bösshall, förrän de störtades af kölden, föllo neder bredevid hvarandra och dödde. De blefvo begrafna på stället nära häradsvägen, som går mot Bolmstad, der en upprest sten står mellan begge grafvarne; och varder detta stället af menige man här i socknen i denna dag kalladt "Dåraskede".

Att förestående antiqviteter äro från deras ursprung sannfärdeligen, från slägte till slägte, blifne oförändrade bibehållne, och derföre historier och inga Dickter eller så kallade Traditioner, betygar Datum föreskrifven.

Matthias Ulric Gadd.